

ORGANIZACIONO-IDEOLOŠKO SAZREVANJE KPJ
U PREDVEČERJE APRILSKOG RATA.
V ZEMALJSKA KONFERENCIJA

M. GORKIĆ: „O TROCKIZMU KOD NAS“

Mnogi misle da je borba protiv trockizma samo jedna zadaća manje ili više međunarodnog karaktera i da se ta zadaća, pošto kod nas nema formiranih trockističkih organizacija, ne postavlja pred našu partiju sa onom oštrinom sa kojom se ona postavlja u drugim zemljama. Takva gledišta su pogrešna. Iz temelja pogrešna.

Trockizam postoji i kod nas. Trockisti kod nas rade više maskirano nego otvoreno. Otvoreno radi italijanski špijun-trockista *Ante Ciliqa*. Otvoreno radi beogradski trockista *Bogumil Herman* i zagrebački trockista *Mirko Kus Nikolajev*. Nekadašnji provokator *Milivoj Magdić* našao je danas utočište također kod trockista. U čemu se sastoji bitna karakteristika djelatnosti i stava trockista po pitanjima klasne borbe u Jugoslaviji?

Prije svega u razbijanju saveza radništva sa seljaštvom. Na primjer, nedavni članak Kusa Nikolajeva u „Novoj Evropi“ povodom članka Bičanića o odnosu hrvatskog radništva k hrvatskom nacionalnom pokretu. Taj članak Kus Nikolajeva polazi iz trockističkog shvatanja seljaštva. Ako bi u radničkom pokretu pobijedila ova shvatanja onda se kod nas ne bi mogao ostvariti niti savez radnika i seljaka, a kamoli tek NF. Glavna linija trockista kod nas sastoji se u *ometanju Narodne Fronte*, u otežavanju njenog ostvarenja.

Daljna karakteristika trockizma kod nas sastoji se u *kultiviranju sektaštva* u svim oblastima. Tipičan primjer takve rabote trockista jeste članak Bogumila Hermana „Quo vadiš Krleža?“, koji je bio objavljen u zagrebačkom časopisu „Kultura“ još 1933. g. Tim člankom trockisti su pokušali da pocijepaju tabor književnika i umjetnika, koji su za napredak, slobodu i mir. U svim izrazima i pojavama sektaštva treba tražiti trockističke prste i trockističke korjene.

Trockisti kod nas često istupaju pod maskom *kritike politike* i to sa „lijeva“. Zagrebački trockisti npr. povodom stupanja SSSR u Društvo naroda kolportirali su na veliko svoja gledišta o tome kako se SSSR razvija udesno, kako SSSR nedostojno trpi sve provokacije Japana_ itd. Danas oni kritikuju SSSR radi „nedovoljnog pomaganja Španije“. Oni nastoje da kompromituju SSSR u očima masa, da oslabe veze između proletarijata u Jugoslaviji i SSSR i da oslabe onu realnu solidarnost koju radništvo i narodi Jugoslavije daju i trebaju pružiti španjolskom narodu.

I kod nas trockisti istupaju *protiv vodeće uloge partije* u radničkom i narodnom pokretu, nastoje partiju da kompromituju, istupaju protiv „kulta autoriteta“ itd. Iz trockističkih redova nikla je ogavna likvidatorska optužba da je naša partija „fabrika robijaša“. Razgovorčići protiv autoriteta i protiv kulta vođa koje po Zagrebu vode dapače

lakvi poznati radnički funkcioneri kao što je *Valjin* imaju svoj korijen u trockizmu. Nije slučajno da je prvo pitanje po kojem je kragujevački trockista advokat Miodrag Bajić došao u sukob sa klasno svjetsnim radništvom u Kragujevcu, bilo pitanje priznavanja vodeće uloge KP.

Trockisti kod nas kao i svagdje zauzimaju i po pitanju *karaktera revolucije* pogrešan i štetan stav. Ko god u partiji istupa u korist teze da Jugoslavija stoji danas neposredno pred socijalističkom revolucijom ili je trockista ili je na repu trockista.

I kod nas se trockisti odlikuju kao junaci *revolucionarne fraze*. Njima ništa nije dovoljno revolucionarno. Gdje god se partija sreće sa revolucionarnom frazom znači da ima posla sa trockističkim uticajima. Često je ta revolucionarna fraza samo jedno prikrice za likvidatorsku golotinju.

Značaj trockizma i trockista kod nas ne treba precjenjivali. Uticaja oni nemaju u masama. Ali oni ipak mogu da mute. Ima nekoliko uzroka radi kojih naša partija mora da poveća svoju budnost prema tim saveznicima fašizma i da pojača svoju borbu protiv njih. Ti uzroci, koji pogoduju održavanju trockizma na političkoj površini kod nas, jesu slijedeći:

Prvo, zainteresovanost klasnog neprijatelja. Trockiste policija ne progoni nego ih pušta da svoje otrovno sjeme javno i otvoreno siju. Trockista Ciliga je dobro gledan gost u režimskim i fašističkim novinama. Njih vlasti favoriziraju.

Drugo, to je sitnoburžoaska sredina kod nas koja je vrlo priljepčiva za takve političke bolesti kao što je trockizam. Sitnoburžoaske crte (individualizam, isticanje svoje ličnosti i svoga „ja“, nedisciplinovanost, naduvana visokomjernost, slabo razvijena sklonost podčinjavati se kolektivu itd.) koje pojedini komunisti stupajući u partiju nisu sa sebe stresli, također predstavljaju plodno tlo za razvitak trockizma.

Treće, teškoće javnog tretiranja kod nas kako povijesti VKP tako i iskustva Kominterne znatno otežavaju sistemsko i dublje raskrinkavanje trockizma.

Pored toga ne smije se smetati s uma da i kod nas trockisti istupaju zamaskirano i prikriveno. Trockista-špijun Ciliga ima obraza da u svojim paskvilima protiv SSSR napiše i po neku pozitivnu rečenicu o stanju u SSSR. Trockista-provokator M. Magdić istupa kao pobornik jedinstva radničke klase. Trockistički elementi unutar URS u Zagrebu opravdavaju svoju liniju na slabljenje internacionalističke suštine klasnog radničkog pokreta i svoju sabotazu jedinstva tog pokreta tobožnjom primarnošću zadaće saveza sa hrvatskim nacionalističkim pokretom. Za svim ovim i sličnim pokrivalima treba znati pronaći i istjerati na vidjelo kontrarevolucionarnu trockističku suštinu.

Danas je borba protiv trockizma sastavni dio borbe protiv rata, dio borbe za SSSR, dio borbe za jedinstvo radničke klase i za narodnu frontu, dio borbe protiv fašizma, dio borbe protiv špijunaže i provokacija unutar radničkog pokreta i dio borbe za pobjedu španjolskog naroda. Radi toga treba borbu protiv ove štetočine u radničkom i narodnom pokretu pojačati sve do istrebljivanja te pojave iz političkog života.

Mmg.

Proleter, mart 1937, br. 3, str. 11; prema: *Revolucija vod okriljem Kominterne*, Beograd, 1987, 275—276.

Pariz, aprila 1937.

... Trockizam danas radi u raznim zemljama na razne načine. Tačno je da on kod nas ne bi mogao naći masovnu bazu, ali je tačno i to da jedna mala grupica trockista može mnogo napakostiti. „Trockizam danas više nije onaj što je bio prije 7—8 godina“, kaže drug Staljin. Zatim on veli: „Savremeni trockizam nije politička struja u radničkoj klasi, nego besprincipijelna i bezidejna banda štetočina, diverzantata, uhoda, špijuna, ubica, banda zakletih neprijatelja radničke klase, koja radi po narudžbini špijunskih odjeljenja inostranih država“. Prema tome i borba protiv takvog trockizma treba da bude takva kao što je borba protiv klasnog neprijatelja, jer je trockizam sada klasni neprijatelj radničke klase i prema njemu nema i ne smije biti milosrđa . . .

Zanositi se time da je poslije raskrinkavanja trockizma na moskovskom procesu otpala potreba suzbijanja trockizma, miriti se s tim da naši trockisti, doduše, „mrmljaju, ali su inače poštene i hoće da rade, pa zašto da ih ne iskoristimo“ itd. Sve je to, najblaže rečeno, politička sljepoća...

Već smo spomenuli da trockisti znadu prilagoditi se raznim uslovima. Kod nas se oni danas isprsavaju kao 100% komunisti i kritikuju „oportunističku liniju“ Partije. To znači borba protiv Narodnog fronta i jedinstva radničke klase, bez obzira na to što se oni izjašnjavaju za to jedinstvo. U tome i jeste licemjerstvo trockista. Oni kritikuju Sovjetski Savez zato što on ne šalje vojnu pomoć Španiji i tu je licemjerstvo, jer time se želi diskreditovati Sovjetski Savez pred masama. Čime naši trockisti mogu još biti štetni u redovima naše Partije? Time što ustaju protiv autoriteta rukovodećih partijskih funkcionera i funkcionera u radničkim redovima. Time se hoće oslabiti borbena snaga radničkog pokreta. Dalje, time što vješto buškaju sa strane i ruse partijsku disciplinu i povjerenje prema rukovodstvu Partije itd. Mnogi će naši drugovi kazati, a i govori se: „Pa zašto da se čovjeka odmah proglašuje trockistom ako nešto kritikuje ili izražava svoje mišljenje“. Protiv kritike u pravo vrijeme i na pravom mjestu ne može niko ništa prigovoriti. Naprotiv, zdravu i konstruktivnu kritiku treba poduprijeti. Ali razna šuškanja po budžacima nanose uvijek štetu. Hoću ovdje i to da primijetim da mi razlikujemo svjesne trockiste od onih koji kod nas nesvjesno padaju u trockizam, ali podvlačimo da i ovo drugo vodi k istom cilju, tj. u korist klasnog neprijatelja ..¹

J. B. Tito, *Sabrana djela*, 3, 78—80.

TITO O SKOJ-u

Pariz, aprila 1937.

... Ali SKOJ nije bio masovna organizacija. SKOJ je bio samo kopija Partije. Nije bio povezan sa širokim masama omladine, nego je izolovano od te mase vodio borbu kojoj su se omladinske mase divile, ali nisu u njoj učestvovala. SKOJ je, dakle, bio samo neke vrsti avangar-

¹ Članovi KPJ koji su doveli u pitanje njeno jedinstvo, njenu akcionu sposobnost i organizacionu čvrstinu, odlučno su napadani, pri čemu se nije marilo za oštrinu kvalifikacija („špijuni“, „trockisti“, „provokatori“), Staljiniski pro-

da omladine, koji je živio i borio se odvojeno od širokih omladinskih masa. SKOJ je ignorirao ona pitanja koja interesuju najšire omladinske slojeve. On nije shvaćao svakodnevne potrebe omladine. Skojevcu su bili mladi starci, koji su se prezrivo odnosili prema svemu što nije bilo 100% revolucionarno i visoko politički i na taj način stvarali su jaz između sebe i omladinskih masa.

Da li su se skojevcu oslobodili tih nedostataka? Nisu! Još i danas, godinu i po dana poslije kongresa KOI, opažaju se kod mnogih naših skojevacu i čitavih organizacija nedostaci sektaškog karaktera. Treba prekinuti s tim sektaškim gledištima. Naročito što se tiče organizacionog pitanja. Gledajte da naš Savez treba da bude „srž saveza u kojem je okupljena katolička, socijalistička, nacionalna i demokratska omladina“, da on „treba da bude vođa saveza i pokreta koji se okupljaju oko nove nacionalne organizacije“, da on mora „svuda pokazati svoje komunističko lice“, da „ne treba da istupa samo kao antifašistički savez“ i još k tome da on „mora produžiti svoj rad ilegalnim metodama“ sektaški iskrivljuje smisao odluka VI kongresa KOI. To znači da SKOJ treba temeljito reorganizovati ne po nekom šablonu, već postepeno i prema uslovima svakog pojedinog mjesta i pokrajine. Sjajna prošlost našega SKOJ-a obavezuje sve skojevcu da hrabro skrenu na novi put, put približenja i uključivanja u masovne omladinske organizacije . . .²

J. B. Tito, *Sabrana djela*, 4, 81.

M. GORKIĆ: „KRUPNA POBJEDA NAD FAŠIZMOM“

Strijeljanje Tuhačevskog sa još sedam bivših viših funkcionera Crvene Vojske dalo je povoda cjelokupnoj zavisnoj štampi za jednu novu ofanzivu klevete protiv Sovjetskog Saveza. Glasine o nekoj „krizi“ sovjetskog sistema ponovo su izvučene iz političke ropotarnice, kuda ih je

•200

česi delovali su demoralizujuće na deo komunista, naročito levih intelektualaca. Iz zaprepašujućih saznanja o obračunu Staljina sa sovjetskim i stranim komunistima izrastala je sumnja u same ciljeve socijalizma, u karakter SSSR-a, pa čak i u sam smisao pripadnosti revolucionarnom pokretu i posvećivanju stvari revolucije. Situacija je bila više nego složena, jer je KPJ borbu za jedinstvo pokreta i revolucionarnu perspektivu vodila i povezivala sa odbranom SSSR-a i popularisanjem socijalističke izgradnje u SSSR-u. Slične reakcije javljale su se u još većoj meri i među komunistima, naročito intelektualcima, drugih komunističkih partija zapadne Evrope.

Inscenirani procesi u Moskvi prihvaćeni su u komunističkom pokretu Jugoslavije u interpretaciji Kominterne i sovjetskih zvaničnih organa i SKP(b). Pretežno su kritički odnos zadržali intelektualni krugovi u Partiji. Kritikovali su SSSR i razočaravali se u socijalizam. Neke slične pojave u KPJ ocenjivale su se takođe kao trockizam i njihovi nosioci nazivani trockistima. Time se nastojala jačati snaga, autoritet i jedinstvo avangarde. Napadalo se sve što je moglo dovesti u pitanje jedinstvo i ugled SSSR-a preko čijeg glorifikovanja se velikim delom izgrađivala Partija i njen uticaj u širim slojevima društva. Kasnije su kritikovani Pakt Staljina sa Hitlerom, ponašanje sovjetskih instruktora u Španiji, nedovoljna pomoć SSSR-a Španiji, neuspeh SSSR-a u prvoj fazi rusko-finskog rata 1939—1940, pogibija jugoslovenskih revolucionara u SSSR-u. Postoje sumnje da je SSSR umešan i u podmuklo likvidiranje jugoslovenskih revolucionara u Španiji (Blagoja Parovića i drugih).

² Marta 1937. započeo je rad Centralne omladinske komisije pri CK KPJ, čiji su članovi bili Ivo Lola Ribar, Leo Mates i Lidija Šentjurc. Sredinom 1938. ova Komisija je prerasla u CK SKOJ-a koji je razvitak organizacije usmerio u pravcu stvaranja masovnog omladinskog pokreta.

stvarnost odbacila. „Dopisnicima“ iz Rige i Varšave, čije bajke ni jedna ozbiljna novina nije htjela više da preštampava, ponova je skočila cijena i oni su preplavili svjetsku javnost najgorim izmišljotinama. Ovu novu protusovjetsku ofanzivu odmah su objeručke prihvatili i potpomogli svi protivnici mira i narodne fronte. Tim glasinama nasjeli su i mnogi socijaldemokratski listovi, pa čak i neki slojevi politički naivnih simpatizera, koji se stalno kolebaju između uticaja komunizma i buržoazije.

O čemu se zapravo radi u slučaju Tuhačevskog i ostalih špijuna—izdajnika?

U vezi sa procesom protiv Radeka, Pjatakova i drugih trockista—špijuna, vođa naroda Sovjetskog Saveza i međunarodnog proletarijata—drug Staljin utvrdio je da su se mnogi boljševici u toku izgradnje socijalizma zanijali krupnim uspjesima socijalizma, ograničili se na podizanje monumentalnih tvorevina socijalizma i pri tome zaboravili da klasni neprijatelj ne miruje. Između SSSR i kapitalističkog svijeta postoji već 17 godina mirna pauza. U toku te pauze ne vodi se otvoreni rat između socijalističke države i njene kapitalističke okoline. Ali ta pauza „mira“ ne znači da protivnici socijalizma puštaju SSSR na miru. Kapitalističke države, naročito one sa fašističkim oblikom vladavine, iskorišćavaju ovu „mirnu pauzu“ u svojim odnosima sa SSSR da u SSSR ubace što više svojih špijuna i diversanata i da unutar SSSR predobiju što više ljudi za taj ogavni rad. Na tu činjenicu, na tu opasnost, na ovu stvarnost mnogi i mnogi boljševici nisu donedavna obraćali potrebnu pažnju. Ta nedovoljna budnost prema razornom radu agenata kapitalizma unutar SSSR olakšala je inostranim špijunskim organizacijama njihov posao. Sada su boljševici povećali svoju budnost i prema ovoj opasnosti. Prirodno je da su uslijed toga otkrili i naišli na mnoge špijunske grupe. Tako je bilo i sa Tuhačevskim i bivšim funkcionerima Crvene Vojske koji su zajedno sa njim strijeljani.

Tuhačevski i Kork su bivši caristički oficiri koji su poslije revolucije prešli na stranu sovjetske vlasti. Izgleda da oni nikada nisu iskreno stali na stranu sovjetske vlasti ili da su se poslije izvjesnog vremena lojalnog služenja sovjetskoj vlasti vratili na svoju raniju oficirsko-kapitalističku platformu. Tuhačevski je bio poznat kao predvodnik i zagovaratelj tzv. njemačke orijentacije, tj. orijentacije na savez SSSR sa Hitlerovom Njemačkom.

Putna i Primakov su stari aktivni trockisti koje je evolucija trockizma k fašizmu neizbježno dovela do špijunske djelatnosti.

Gamarnik, Jakir, Uborević, Eideman, došavši do krupnih položaja u Crvenoj Vojsci, zaustavivši se u svome partijsko-političkom razviku, postepeno su prestali biti boljševcima i izrodili su se u grupicu ljudi koja nema ni u narodu, niti u vojsci nikoga za sobom i koja je htjela da sovjetsku vlast radnika i seljaka zamijeni oficirskom diktaturom koja bi povratila vlast eksploatatorskih klasa. Te njihove aspiracije neizbježno su ih dovele na put saveza sa fašizmom i k izdaji državnih i narodnih interesa.

Špijuna ima svagdje, u svakoj državi. Samo se u kapitalističkim Irzavama špijunske afere zataškavaju, a u SSSR se sa špijunima posupa kao i sa ostalim narodnim neprijateljima. Kada je prije desetak godina šef čehoslovačkog generalnog štaba Gajda bio raskrinkan kao špijun, on je bio samo protjeran iz vojske i sada je vođa fašista. Kada je livši srpski general i predsjednik Narodne Odbrane Boža Janković bio

raskrinkan kao austrijski špijun, onda se srpska vlada obavezala u ugovoru o miru da tu izdaju neće obnarodovati nego tek kroz 30 godina. Kada se ispostavilo da je aktivni austrijski ministar unutrašnjih djela major Faj u dogovoru sa hitlerovcima organizovao ubistvo svog ministra-predsjednika Dolfusa, onda je Faj bio samo primoran napustiti ministarsku stolicu, a inače mu ni vlas nije pala s glave.

Generala koji priželjkuju oficirsko-vojnu diktaturu ima svuda u kapitalističkim zemljama. Samo se u kapitalističkim zemljama prema takvim generalima koji kuju urote i snuju pučeve, odnose pomirljivo, a u proleterskoj državi, ukoliko se takvi izrodi pojave, postupa se s njima kao s narodnim izdajicama. U Japanu 2—3 puta godišnje fašistički oficiri pucaju u ministre kao u vrapce i onda ih soldateska slavi kao nacionalne junake. Kada se u Jugoslaviji utvrdilo da je general Petar Živković znao za pripremu atentata fašističkih poslanika na predsjednika vlade Stojadinovića — on je bio samo penzionisan i pružena mu je mogućnost da javno stane na čelo fašističkog pokreta. Kada su se u Španiji otkrile ranije urote sadašnjih pobunjeničkih generala Franka, Mole itd., oni su doduše bili osuđivani, ali kasnije pomilovani i sada cijeli svijet vidi koliku štetu oni nanose španjolskom narodu. U SSSR se vlast nalazi u rukama radnika i seljaka. Tamo se vojska i cijeli državni aparat nalaze u službi naroda i tamo je nemoguće da se ti organi narodne vlasti izrode i suprotstave interesima naroda i socijalizma. Ukoliko se i u SSSR takvi izolovani pokušaji pojavljuju, onda se tamo ti izrodi i ti pretendenti napoleonovskih slava, koji su htjeli da zloupotrijebe povjerenje naroda i svoje položaje, strijeljaju bez ikakvog pardoona, bez obzira na njihove dotadašnje položaje ili nekadašnje zasluge.

Prema svemu tome, likvidacija špijunsko—trockističko—fašističkih avanturista, koji su pokušali da saviju svoje gnijezdo u vrhovima Crvene Vojske, nije nikakva slabost nego naprotiv: to je izraz jakosti i odlučnosti sovjetske vlasti prema neprijateljima mira, demokratije i prema saveznicima i oruđima fašizma. Likvidacija trockističkih ostataka i raznih špijunskih i izdajničkih grupa u SSSR predstavlja jak udarac za međunarodni fašizam i za neprijatelje mira i znači novu pobjedu nad fašizmom.

M. Gorkić

Proleter, jul 1937, br. 8, str. 3.

APEL KOMUNISTIMA—OSUĐENICIMA U SREMSKOMITROVAČKOJ KAZNIONI

Pariz, 9. decembra 1937.

... Uto je došlo do sukoba i tuče, do prenošenja unutarnjih borbi na ciglani (robiji) napolje među organizacije i javnost i naposljetku kroz „Rundschau" i u internacionalnu javnost. Ovo prenošenje sukoba van ciglane izvršeno je mimo našeg znanja i protiv naše volje.

Cim je došlo do tuče među vama, mi smo stvorili komisiju, koja je ispitala sav materijal koji je stigao bilo od KK (Kaznioničkog komiteta), bilo od opozicije, bilo od organizacije; osim toga, saslušan je čitav niz ljudi koji su izašli. Slika nam je sada prilično jasna. Nama je sada jasno da se borba protiv „bandita" i bandita zapravo pretvara u

frakc[ijsku] borbu, u borbu protiv jedinstva Partije, protiv njene linije poslije VII kongresa i njenog rukovodstva. Tu borbu vode KK i još jedan uži krug oko njega, koji za sobom vodi nepartijskim sredstvima većinu kolektiva . . .

Politička pozadina borbe. — Linija KK je bila i ostala ultraljevičarska i sektaška, uprkos našim opomenama i pored sve formalne kritike koju su nosioci te linije vršili na raznim vašim konferencijama . . .

Dalje, Kakić je svakog koji se usudio da kritikuje njegovu politiku odmah proglašavao rrienjševikom, prkosioćevcem (trockistom) i banditom . . .

Na taj način Kakić je stvorio u vašoj sredini pogromsku atmosferu u kojoj se mogu vaspitavati politički poltroni, ulizice, beskičmenjaci, a ne svjesni revolucionari koji misle svojom glavom, ali koji će svoje mišljenje, kad se ono ne slaže uvijek s većinom, potčiniti odlukama većine . . .

Dalje, Kakić je odgovoran za fizičko obračunavanje, a naročito za netačno predstavljanje tog događaja . . .

O djelokrugu Kakića. — Kakić je forum jedne specifične organizacije. Njegov djelokrug ograničen je strogo na ciglanu. Glavni njegov rad jeste vaspitavanje tamošnjih ljudi. On nema pravo da se miješa u rad organizacija van ciglane. Međutim, on je uvijek pokušavao da to čini, a u posljednje vrijeme on je to i učinio prenijevši unutarjni sukob van ciglane, iako je znao da ćaća vodi po tom pitanju istragu. Ali nije stvar samo u tome. Kakić šalje van svoje emisare, koji idu iz mjesta u mjesto; on održava veze mimo znanja ćaće (CK KPJ), traži obavještenja o stvarima koje se njega ne tiču, pokušava da čak daje savjete i direktive, traži od mjesnih ljudi da o izvjesnim njegovim porukama ne saopštavaju Ćaći. Kakić traži da postane na taj način samostalan rukovodeći forum, a to je prepad na CK i na jedinstvo Partije. Kad se još uzme u obzir da je politička linija Kakića sektaška i ultraljevičarska, onda se tek može vidjeti kakve nedogledne posljedice može to presezanje njegovog djelokruga da ima za čitavu našu zajednicu.

Jesu li znali i ljudi uz Kakića i oko njega kakav je njihov djelokrug? Jesu. O tome je pisano nekoliko puta. Ali oni su svjesno kršili direktive ćaće, jer su smatrali da on vodi pogrešnu, oportunističku politiku. Tako se polako iskristalisavao na ciglani centar frakcionaške djelatnosti, koji predstavlja veliku opasnost za našu zajednicu. Linija toga centra je u suprotnosti s linijom VII kongresa i linijom naše firme. Metodi njegovi su nepartijski, dvoličnički i pogromski. Ovo je djelo bolesne ambicije nekoliko ljudi koji žele da se dočepaju na taj način rukovodstva čitave firme. Avanturistički planovi tog centra o sazivanju kongresa to jasno dokazuju.

Iz svih tih razloga mi smo se odlučili na niz vanrednih mjera koje su neophodne da bi se tamo prilike sredile i vaša zajednica postala ono što ona radi dobra i naše firme i radničkog pokreta mora da bude: kovažnica kadrova.

Mjere. Skidamo sadašnji Kakić radi njegove neiskrenosti prema Ćaći, radi sabotaze ćaćinih odluka, radi njihovih antipartijskih metoda i njegove frakcionaške djelatnosti. Mjesto njega imenujemo za povjerenika druga Mladena (Mošu Pijade), koji će voditi poslove Kakića i sprovesti ovo pismo.

Predlažemo da se na osnovu ovoga pisma povede diskusija u kojoj treba da uzmu učešća svi članovi firme, a ne kao ranije svi ciglari (komunisti na robiji). Poslije diskusije treba održati vanrednu konferenciju na kojoj će se stvari principijelno pretesti, donijeti odluke i izabrati novi Kakić od ljudi koji brane liniju naše firme i koji daju garantiju da će umjeti u tim uslovima sprovoditi tu liniju . . .

Svi vi dobro znate kakve je strašne posljedice za našu firmu, za čitav radnički pokret, imala slična borba u prošlosti. Najboljim sinovima naše firme, uz pomoć našeg Djede (Kominterne), uspjelo je da se ta borba likvidira. Sad, poslije deset godina, povampiruje se to zio i hoće da nam zada teži udarac nego što je to uspjelo otvorenom klasnom neprijatelju . . .

Sve vas pozivamo, drugovi, da se okupite oko linije naše firme, koja je, ponavljamo, linija našeg najvišeg foruma, a ne jednog čovjeka. Ljudi dolaze i odlaze, ali firma ostaje; nju izgrađujemo, branimo je od otvorenih i potajnih neprijatelja, jer je ona jedina garancija za budućnost i pobjedu naše klase i naših naroda.³

Isto, 4, 6—10.

TITO O KONFERENCIJI RADNIČKE PARTIJE

9. septembra 1938.

... U maju ove godine pripremili smo s drugovima iz inicijativnih odbora Zagreba i Beograda konferenciju inicijativnih odbora Radničke

³ Opozivanjem Milana Gorkića avgusta 1937. i njegovim hapšenjem, KPJ je ostala bez političkog sekretara. U Staljinovim obračunima sa protivnicima u CK SKP(b) stradale su i hiljade komunista iz drugih partija, među njima i stotine članova i funkcionera KPJ. Poljska komunistička partija je bila raspuštena. Mnogi revolucionari doživeli su da budu optuženi kao špijuni i trockisti. Na poziv R. Čolakovića i S. Žujovića, J. Broz Tito je avgusta 1937. stigao u Pariz i preuzeo dužnost sekretara Partije. Kominternu je u to vreme obustavila finansijsku pomoć KPJ. Ivan Marić i Labud Kusovac obrazovali su u Parizu paralelni rukovodeći centar KPJ. Krajem 1937. započela je borbu protiv frakcijske aktivnosti Petka Miletića, člana Politbiroa CK KPJ, koji se u Sremskoj Mitrovici, među komunistima robijašima, suprotstavljao novom rukovodstvu s Titom na čelu i politici Sedmog kongresa Kominterne. Rad Petka Miletića negativno se odražavao ne samo u Sremskoj Mitrovici, gde se nalazila jedna od najsnažnijih organizacija KPJ, već i van zatvora. Miletić je uspeo da stavi pod svoj uticaj veći deo komunista na robiji. Njegova sektaška platforma podvrgnuta je kritici od strane rukovodstva. CK KPJ je tada doneo odluku da se smeni Kaznionički komitet („Kakić“) i ovlastio Mošu Pijade u ime CK KPJ („firme“) da učvrsti i ozdravi organizaciju od frakcijskog rada. Sredinom 1938. Moši Pijade je pošlo za rukom da obnovi Kaznionički komitet oslobođen uticaja Petka Miletića. Članovi koji su nastavili da podržavaju Miletića isključeni su iz Partije.

Tito se iz Francuske vratio u Jugoslaviju u maja 1938. formirao Privremeno rukovodstvo KPJ u čijem su se sastavu nalazili, pored njega, Edvard Kardelj, Franc Leskošek, Miha Marinko, Josip Kraš, Drago Petrović, Andrija Žaja, Milovan Đilas i Aleksandar Ranković. Avgusta 1938. stigao je u Moskvu, a januara 1939. dobio mandat da formira Centralni komitet KPJ. Po povratku u Jugoslaviju Tito je marta 1939. u Bohinjskoj Bistrici konstituisao CK KPJ iz Privremenog rukovodstva u koje su sem njega, u svojstvu generalnog sekretara, ušli: E. Kardelj, F. Leskošek, M. Marinko, Josip Kraš, M. Đilas i A. Ranković. Sa sednice je članstvu upućeno „Otvoreno pismo“. Na osnovu obrazloženja sovjetskih zvaničnih organa doneta je odluka o isključenju optuženih i uhapšenih jugoslovenskih komunista. Ova odluka je objavljena u „Proleteru“, organu]??. Jugoslovenski komunisti su bili optuženi kao „neprijatelji“, „imperijalistički špijuni“, „trockisti“.

partije iz cijele Jugoslavije. Konferencija je održana legalno u junu* u Zagrebu, učestvovalo je 16 delegata iz Makedonije, Srbije, Crne Gore, Dalmacije, Hrvatske i Slovenije. Na konferenciji su donesene rezolucije o tome šta je Radnička partija i kakve su njene dužnosti i prava. Bilo je odlučeno da se izmijeni naziv „Jedinstvena radnička partija“ i da se usvoji drukčije rješenje: u Crnoj Gori, gdje je radnička klasa u manjini, na zahtjev samih Crnogoraca, nazivaće se „Radničko-seljačka partija“. U drugim pokrajinama zvaće se „Inicijativni odbor radničke partije“ Hrvatske, Srbije, Slovenije, Vojvodine itd. Bilo je takođe odlučeno da se pojača rad na stvaranju inicijativnih odbora svugdje u unutrašnjosti, naročito u Sloveniji i Dalmaciji, gdje je do sada bilo veoma malo urađeno.

Na konferenciji je izabrano centralno rukovodstvo od tri člana: po jedan iz Srbije, Hrvatske i Slovenije. Osim toga, inicijativni odbori u pokrajinama rukovode pripremnim radom na stvaranju Radničke partije u pokrajinama...⁴
Isto, 4, 99.

J. B. TITO O NARODNOM FRONTU

Moskva, 1938.

... U Sloveniji je još 1936. godine zaključen formalni sporazum između socijalista, samostalnih demokrata (Kukovec), Mačekovih pristalica u Sloveniji (Lončar), hrišćanskih socijalista i predstavnika naše partije da se stvori Narodni front pod nazivom „Slovenska ljudska fronta“. Kasnije, 1937. godine, ovaj Narodni front se gotovo raspao. To je bio samo sporazum vrhova, bez pripreme masa. Zbog toga su neki predstavnici drugih stranaka, na primjer socijalisti i Lončar, mogli da iziđu iz Fronta kad god zažele.

Tek sada, kada je Hitler zauzeo Austriju i kad Sloveniji prijete neposredna hitlerovska opasnost, Narodni front u Sloveniji počinje da lobija prave oblike i sadržaj. U vrijeme „anšlusa“ gotovo sve stranke u se uplašile. Samo je Komunistička partija prva istakla parolu „Slo/enci, okupite se u jedinstveni front za odbranu svoje nacionalnosti, protiv hitlerovskog ropstva, protiv hitlerovske propagande u Sloveniji“ itd. Proglas CK KPJ i proglasi Komunističke partije Slovenije imali su eliki odjek u svim društvenim krugovima Slovenije. Počeli su se stva-

* Ova konferencija je održana sredinom maja, ali autor verovatno zbog inspiracije, govori o drugom datumu.

⁴ CK KPJ je nastojao da se KPJ uključi u Blok narodnog sporazuma preko ednog legalnog stranačkog organizma. Iz tog razloga pokrenuta je inicijativa za stvaranje Stranke radnog naroda. Za predsednika Glavnog inicijativnog odbora itranke radnog naroda određen je Božidar Adžija. Ova inicijativa nije urodila ilodom, kao ni u slučaju pokušaja da se stvori Jedinstvena radnička partija 935. godine. U Zagrebu je maja 1938. održana osnivačka konferencija ove stranke iz učešće delegata iz Srbije, Crne Gore, Makedonije, Dalmacije, Hrvatske i Slovenije. Stranka je doprinela širenju platforme narodnog fronta, ali nije bila rihvaćena u Bloku radnog naroda. Građanski političari gledali su u njoj sprodnika politike KPJ. Na izborima 1938. Partija je istupala u nekim delovima ugoslavije preko ove Stranke, Makedonskog narodnog pokreta (MANAPO), Radničko-seljačke stranke u Crnoj Gori, Kmečko-delavskog gibanja u Sloveniji. Deo švicarske inteligencije u Hrvatskoj gledao je, međutim jedinu reprezentativnu nagu hrvatskog naroda u HSS, opredeljujući se prilikom glasanja za listu Udruene opozicije protiv liste Milana Stojadinovića, odnosno JRZ.

rati zajednički odbori za borbu protiv hitlerovskih agenata u Sloveniji. U početku su vladini organi čak pomagali sramnu propagandu hitlerovskih agenata, ali su sada, pod pritiskom masa, morali unekoliko izmijeniti svoje držanje prema hitlerovcima . . .

U Srbiji zvanično nije oformljen Narodni front, ali počev od masovnih manifestacija u Kragujevcu 1935. godine pa sve do danas gotovo na svim važnim skupovima i manifestacijama Udružene opozicije obično istupaju i predstavnici radnika, tj. naši drugovi i socijalisti.

U Udruženu opoziciju u Srbiji ulaze: Demokratska stranka Ljube Davidovića, Srpska zemljoradnička stranka Joce Jovanovića i radikali Ace Stanojevića. Komunisti i socijalisti formalno još ne ulaze u ovu Udruženu opoziciju, ali faktično i jedni i drugi učestvuju u svim javnim istupanjima.

Još ranije je bilo razgovora s vođama Udružene opozicije o uključivanju ovih dviju partija u Udruženu opoziciju. Davidović i ostali vođi saglasili su se da nas formalno prime ukoliko mi i socijalisti postignemo sporazum i odredimo zajedničkog predstavnika radnika. Oni su željeli nekog od socijalista (Topalovića), jer se boje da se ne kompromituju ukoliko mi odredimo nekog od poznatih komunista . . .

U Vojvodini postoji narodni front pod nazivom „Vojvođanski front“. Na čelu ovog „Vojvođanskog fronta“ nalazi se vođa samostalnih demokrata u Vojvodini Duda Bošković. U ovaj front ulaze i komunisti i socijalisti. Ali on ne obuhvata sve demokratske snage u Vojvodini jer se Davidović i Joca Jovanović odnose negativno prema frontu u Vojvodini i to jedino iz hegemonističkih razloga.

U Makedoniji je prošle godine stvoren Narodni front, ali to nije bilo čvrsto. Ovdje je došlo i do formalnog sporazuma između pristalica drugih demokratskih stranaka i nas, ali pošto je to bila stvar samo vrhova . . .

Kao što se vidi iz navedenih primjera, demokratske snage su dosta nepovezane, još ne postoje formalni sporazum i obaveze u Narodnom frontu, osim u jednom djelu, ali su ipak masovna istupanja narodnog fronta sve češća. Veličanstveni doček Beneša, Delbosa i hrvatskih predstavnika u Beogradu, zatim Konkordat, sve je to bilo organizovano sa svim demokratskim strankama i imalo je istinski karakter narodnog fronta. Za vrijeme Stojadinovićeva putovanja po Dalmaciji protiv njega su u Splitu organizirane velike demonstracije Narodnog fronta, kada je došlo čak do borbi na barikadama, koje su trajale do kasno u noć, bilo je mnogo ranjenih na objema stranama, a jedan policijski činovnik je ubijen. Poslije ovih demonstracija uhapšeno je 100 ljudi, od kojih je 50 predato sudu.

Mnogobrojni skupovi i mitinzi u korist Cehoslovačke i Francuske uvijek se zajednički organizuju i na njima učestvuju predstavnici svih demokratskih stranaka, uključujući i komuniste . . .⁵
Isto, 4, 104—109.

⁵ Pored stranke radnog naroda, Partija se koristila i drugim, veoma raznolikim formama radi probijanja ilegalnosti, širenja uticaja i iznošenja svojih pogleda: ženskim, omladinskim, studentskim i đačkim organizacijama, potpornim udruženjima, sportskim društvima, kulturnim i prosvetnim sekcijama, za drugama. Makedonski komunisti su radili u Makedonskom narodnom pokretu (MANAPO), stvorenom 1936. koji je imao sve karakteristike narodnog fronta, mada je po formi bio nacionaloslobodilački pokret makedonskog naroda; u Crnoj Gori oni su delovali preko Seljačkog bratstva i Seljačke samopomoći; Kmečko-

Krščanskosocialistično delavstvo, ki se udeležuje proslave 20. obletnice Jugoslavije, poudarja, da ljubi svojo državo, ker združuje jugoslovanske narode in tako predstavlja ideal, za katerega je delal vse življenje oče krščanskosocialističnega gibanja dr. J. Ev. Krek. Zato krščanski socialisti poudarjajo:

1. da se bodo borili za svobodnost slovenskega naroda in neodvisnost države, katere bistveni sestavni del je tudi slovenski narod;
2. borili se bodo, da bo slovenski narod postal gospodarsko neodvisen in močan in da bo delovno ljudstvo zavzelo položaj, ki mu pripada;
3. z vso močjo bodo odbijali napade od zunaj in znotraj, ki bi utegnili škodovati slovenski narodni samobitnosti in demokraciji;
4. odločno bodo delali za to, da bo Jugoslavija dobra in pravična mati vsemu slovenskemu, hrvaškemu in srbskemu delovnemu ljudstvu, ki naj v njej reši tudi najtežje: socialno vprašanje.

Ob tej priliki krščanski socialisti zahtevajo, naj državno vodstvo stori vse, da odvrne nevarnost vojne. Delovno ljudstvo zahteva miru!

Delavska pravica, 8. septembar 1938; J. Prunk, *Pot krščanskih socialistov v osvobodilno fronto slovenskega naroda*, Ljubljana, 1978, 169.

TITO O ISKLJUČENJU IZ KPJ

Sredina marta 1939.

Zbog razornog antipartijskog djelovanja, grupašenja, pokušaja obnavljanja frakcijskih borbi u KPJ, unošenja zabune u redove Partije u zemlji i širenja lažnih glasina iz inostranstva, zbog veza sa trockističkim i drugim sumnjivim elementima itd. isključeni su iz redova KPJ: I. Marić i M. Marić, Labud Kusovac i njegova žena.

Kao tuđ i antipartijski elemenat isključen je Bobo (Božić). Zbog grupaškog i antipartijskog rada, zbog tijesnih veza sa trockistima i obaveštavanja istih o partijskim tajnama, kao na primjer Darsulu (Edo Kunštek) u Francuskoj, isključen je iz Partije I(vo) B(aljkas) (Zak). Zbog nediscipline, grupaštva i nepokoravanja odlukama Partije, isključen je iz Partije V(icko) J(elaska) (Stari). Kao tuđ i sumnjiv elemenat isključen je iz Partije L(azar-Filip?) Č(ulić).

Kao elementi koji su našoj Partiji i radničkoj klasi nanijeli goleme štete u toku niza godina svojim frakcijskim i grupaškim borbama,

-delavsko gibanje (Seljačko-radnički pokret) u Sloveniji je pored komunista okupljalo grupe i pojedince iz Slovenske ljudske stanke, hrišćanske socijaliste, socijaldemokrate. U Srbiji se iz Demokratske stranke izdvojila „demokratska leвица“ sa I. Ribarom na čelu, dok je u Savezu zemljoradnika produbljena polarizacija koja će 1940. dovesti do izdvajanja „zemljoradničke levice“ iz sastava Saveza zemljoradnika i formiranja Narodne seljačke stranke (NSS). Najprogresivnije snage iz redova seljačke levice približile su se ili stopile sa komunistima. Politička aktivnost KPJ ocenjivala se kao ilegalan rad u legalnoj formi. Organizacije revolucionarno-demokratskog i antifašističkog pokreta — nastale u raznim nacionalnim i političkim sredinama, na raznim teritorijama i u najraznovrsnijim ustanovama — nisu, međutim, bile povezane u čvrstu celinu. Odlika je ovog pokreta da su elementi organizacionog povezivanja bili više elastični nego kruti; ilegalna delatnost spajala se sa legalnom, i obratno; neki oblici rada postali su trajni, a drugi ostali privremeni. U okviru ovako elastičnog pokreta koji je stvarala KPJ je od prvog dana osiguravala svoju prevlast.

vezama s klasnim neprijateljem, varali KI, svojim destruktivnim radom kočili razvitak Partije i na taj način obezglavljivali pokret radničke klase Jugoslavije i tako pomagali klasnom neprijatelju, isključeni su iz redova KPJ: M. Gorkić, Flašer (Ivan Gržetić), S. Marković, S. Miljuš, Mavrak, Krešić (Duka Cvijić), Andrej (Stjepan Cvijić), Petrovski (Kamil Horvatin), Senjko (Vladimir Copic), Martinović, Švarcman (Vilim Horvaj), Švarc (Gojko Samardžić), Dragačevac (Košta Novaković), Berger (Akif Šerement), Liht (Rade Vujović), Graberica (Jovanka Horvatin), Drenovski (Janko Jovanović), Grgur V(ujović), Z. Miljuš.

Zbog pokušaja stvaranja frakcija u Partiji, zbog nediscipline i nepokoravanja odlukama Partije, unošenja smutnje u partijske redove i neiskrenosti pred CK i izdajničkog držanja pred klasnim neprijateljem, zbog čega je doveo u bludnju ne samo KP nego i čitavu radničku klasu, isključen je iz redova KPJ Petko Miletić. Zbog frakcijašenja, nediscipline i antipartijskog rada isključeni su Vojnilović i Korski.⁶

Proleter, maj 1939, br. 1; J. B. Tito, *Sabrana djela*, 4, 173—174.

TITO GEORGI DIMITROVU, GENERALNOM SEKRETARU IK KI

Junu 1939.

... Krajem maja* imali smo zemaljsko savjetovanje kome je prisustvovalo 30 ljudi; sekretari pokrajinskih, okružnih, gradskih komiteta iz cijele zemlje i nekoliko članova CK Hrvatske i CK Slovenije, zatim delegati iz svih pokrajina osim iz Makedonije i Dalmacije. Prisutno je bilo 75% radnika i 25% intelektualaca.

Nivo savjetovanja bio je visok i sve odluke prihvaćene su jednoglasno. Izvještaji delegata i diskusija pokazali su da se pred nama nalaze još teški zadaci. Iz zadataka koje sam dobio od Vas proizlaze novi zadaci. Vodstvo KPH mora biti reorganizirano zbog teških političkih grešaka koje je počinilo. U organizaciji i u Dalmaciji mora se odmah zavesti red. Organizacija u Makedoniji mora se obnoviti. Mi odmah moramo zauzeti jasan stav prema nacionalnim pitanjima u Vojvodini, Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori i Makedoniji. Ova pitanja su sada sazrela zbog unutrašnjopolitičkih i spoljnopolitičkih razloga. Mi ćemo Vam javiti svoje stanovište, ali ćemo morati zatražiti i Vašu pomoć. Sem toga, likvidacija raznih ostataka bivših frakcija i trockista neće biti tako laka kao što sam to ranije vjerovao. Kad su osjetili da se Partija energično čisti od ovakvih elemenata, oni su se ujedinili u borbi protiv Partije. Na sreću, radi se samo o nekoliko intelektualaca u gradovima. — Mi smo s uspjehom mobilizirali cijelu Partiju za borbu protiv ovih elemenata. Članovi Partije su s oduševljenjem dočekali Januarsku rezoluciju CK i Otvoreno pismo CK. Svi delegati na savjetovanju bili su slož-

⁶ Na IX kongresu SKJ u Beogradu, 11. marta 1969, Tito je deo ovih žrtava Staljinovog masovnog terora označio kao nevine. Izričito je spomenuo: Filipa Filipovića, Duku Cvijića, Štefeka Cvijića, Radu, Grgura i Voja Vujovića, Kostu Novakovića, Kamila Horvatina, Mladena Conica, Antuna Mavraka, Vladimira Copicā, dodajući i „mnogi drugi“, koji su nepravedno nastradali.

* Iz konspirativnih razloga Tito je datum održavanja savetovanja pomerio na kraj maja, a ono je održano 9. i 10. juna.

ni u tome da ovaj put Partija mora biti potpuno očišćena od svih štetnih elemenata. Ubijeden sam da će nam to poći za rukom, ali Vas ipak molim za pomoć . . .⁷

J. B. Tito, *Sabrana djela*, 4, 198—9.

ODLUKA SEKRETARIJATA O IZVJEŠTAJU TITA O RADU KOMUNISTIČKE PARTIJE JUGOSLAVIJE

23. novembra 1939.

Sekretarijat prima na znanje izvještaj druga Valtera o radu Komunističke partije i stanju u Jugoslaviji i konstatuje da je partijsko rukovodstvo svojim radom uspjelo da stekne povjerenje članstva; da je sprovodeći u život odluku Sekretarijata od 5. januara 1939. godine Partija ozbiljno pristupila:

a) likvidiranju zbrke i dezorganizacije u Partiji do koje je došlo usljed štetočinskog rada njenih ranijih rukovodilaca; političkom i organizacionom jačanju partijskih redova i povećanju boljševičke budnosti;

b) poboljšanju masovnog političkog rada, širenju uticaja Partije među radnim masama, jačanju pozicija Partije u sindikatima i drugim masovnim organizacijama i u redovima omladinskog pokreta.

Sada pred Partijom stoji kao najpreči zadatak razjašnjavanje odnosa Partije prema novoj situaciji u Jugoslaviji prouzrokovanoj evropskim ratom, određivanje aktuelnih zadataka koji iz toga proističu za Partiju, preduzimanje energičnih mjera za njihovo rješavanje.

Ovdje se prvenstveno ima u vidu sprovođenje široke kampanje za razjašnjavanje:

a) imperijalističkog karaktera rata i njegovih uzroka, kao i ciljeva snaga engleskog, francuskog i njemačkog kapitala, koje učestvuju u ratu;

b) izdajničke uloge Druge internacionale kao pomoćnika imperijalističkih potpaljivača rata i organizatora napada na Sovjetski Savez;

c) dosljedne politike mira i podrške narodima koji se bore za svoju nezavisnost, koju sprovodi SSSR.⁸

J. B. Tito, *Sabrana djela*, 6, 194.

PARTIJSKI IZVJEŠTAJ J. B. TITA IZ JUGOSLAVIJE

Maja 1940.

(Izvod)

I. Partijska organizacija

U toku preispitivanja i reorganizacije Partije koji se sada sprovode, u cijeloj zemlji je dosad obuhvaćeno oko 5000 članova i učlanjeno u pojedinačne partijske organizacije. U vezi s radom na reorganizova-

⁷ Misli se na savetovanje 29 partijskih aktivista iz raznih krajeva Jugoslavije, izuzev Makedonije i Dalmacije, održano u Tacenu pod Šmarnom Gorom 9. i 10. juna 1939. Savetovanje je odobrilo izbor i rad novog rukovodstva. Potvrđene su preduzete mere u pravcu čišćenja partijskih kadrova.

⁸ Sekretarijat Izvršnog komiteta Kominterne odobrio je Titov rad na učvršćivanju Partije i rukovodstva. Tito se nalazio u Moskvi tri meseca (septembar — novembar 1939). Ovim je tzv. pitanje KPJ skinuto sa dnevnog reda Kominterne.

nju Partija uzima čvrst kurs u pravcu likvidacije još postojećih, istina ne naročito jakih trockističkih žarišta posebno kod intelektualaca, likvidacije ostataka frakcionaštva iz prošlosti i klikaških borbi, koje se tu i tamo još razbuktavaju i čiji je cilj većinom osvajanje vodstva dotične partijske organizacije. Ali teškoće koje se još ponegdje javljaju u rješavanju ovog zadatka za partijsko rukovodstvo nisu tolike da se ne bi mogle prebroditi za kratko vrijeme, naročito zato što su uticaj i autoritet Partije veoma veliki i u stalnom porastu. Ova činjenica dolazi do izražaja u sve većem broju borbenih akcija masa, kojima većinom rukovodi Partija .. .⁹

Isto, 6, 198.

PROGRAMSKA PLATFORMA KOMUNISTIČKE PARTIJE JUGOSLAVIJE

1940/1941.

1. Za očuvanje mira, za odbranu nacionalne slobode i nezavisnosti naroda Jugoslavije, protiv uvlačenja naroda Jugoslavije u rat na strani ma koje imperijalističke grupe, jer i samo vezivanje zemlje za jednu od imperijalističkih grupa znači napuštanje njene nezavisnosti. Jedini put i način za stvarnu odbranu nezavisnosti i očuvanja zemlje izvan imperijalističkog rata jeste čvrst oslonac na SSSR i sklapanje s njime pakta o uzajamnoj pomoći.

2. Za punu demokratizaciju zemlje:

a) Za ukidanje svih iznimnih protivnarodnih zakona i uredba (Zakon i sud za zaštitu države, Uredba o koncentracionim logorima, Uredba o formiranju radnih logora u vojsci itd.), za puštanje na slobodu svih političkih i vojnih osuđenika i raspuštanje svih koncentracionih] logora;¹⁰

b) Za najšire demokratske slobode, za slobodu organizovanja i rada za sve političke partije a zabranu i raspuštanje svih protivnarodnih i petokolonskih organizacija i stranaka, za slobodu radničke koalicije i pravo štrajka, za punu slobodu štampe, zbora i udruživanja;

c) Za ekonomsku zaštitu radnih i siromašnih narodnih slojeva: radnika, radnog seljaštva, zanatlija, narodne inteligencije, radne i školske omladine, protiv skupoće i špekulacije; za obezbeđenje ishrane radnog stanovništva uz punu kontrolu širokih narodnih slojeva; za prebacivanje svih tereta na leđa bogataša.

3. Za pravu narodnu vladu, koja će biti u stanju da sprovede gornje zahtjeve.

Isto, 6, 270.

⁹ Pored otpora novom rukovodstvu iz redova frakcija koje su mu se suprotstavljale od 1937, Tito misli na reakcije jednog dela članstva i simpatizera, koje je izazvao Sporazum Cvetković—Maček, na devijacije u CK KP Hrvatske u vezi sa parlamentarnim izborima, zbnunjenost koja je nastupila zbog sporazuma Moskve i Berlina, rezignaciju koja je nastala kao rezultat staljinskih likvidacija, sukoba na književnoj levisi, pojavu Krležinog „Dijalektičkog antibarbarusa“ u časopisu „Pečat“ od decembra 1939, te polemičkih reakcija na ovaj spis Ognjena Price, Milovana Đilasa, Otokara Keršovanija, Koče Popovića. Krajem 1940. Krleža je zbog svojih shvatanja koja su se kosila sa stavovima Partije isključen iz Partije.

¹⁰ Misli se na koncentracione logore koje je Vlada Cvetković—Maček osnovala u Bileći i Lepoglavi. Logori su bili namenjeni komunistima. Stvoreni su kao reakcija na studentske demonstracije u Beogradu 14. decembra 1939. Vlada je

1940.

... Na današnjoj etapi razvitka SKOJ-a u jednu masovnu revolucionarnu organizaciju radne omladine — što je naša perspektiva — potrebno je, u organizacionom pogledu: osigurati naše rukovodstvo radom komunističkih omladinaca u legalnim masovnim organizacijama bez stvaranja sektaških nelegalnih kružoka i ćelija staroga tipa, i organizovati njihovo vaspitanje u duhu marksizma-lenjinizma na što legalniji način ...

Komunistički omladinci moći će pravilno da rade samo onda ako budu naoružani teorijom proletarijata — marksizmom-lenjinizmom. Zadatak je našeg Saveza da uz pomoć Partije organizuje vaspitanje i podizanje naših kadrova i što širih slojeva antifašističke omladine u duhu marksizma-lenjinizma. Mladi komunisti moraju postati opštekulturno i politički pravilno vaspitani ljudi i u tu svrhu najbolje će poslužiti Istorijska saveza (svesavezne) komunističke partije (boljševika) izašla već na sva tri naša jezika, u kojoj je na omladini pristupačan i jedinstven način iznesen postanak, borba i pobjede boljševičke teorije i prakse. Što bolje proučavanje i proširavanje ove divne knjige, tog pravog udžbenika mladih, biće merilo političke zrelosti i aktivnosti celog našeg Saveza ...

Posebnu pažnju valja obratiti politici kadrova u omladinskom radu. Naš Savez raspolaže danas sa dve vrste kadrova: jedni su kadrovi ušli u pokret u doba vojno-fašističke diktature, provereni u borbi za liniju, u svakodnevnom radu, na policiji i u zatvorima. Ovi kadrovi imaju političkog iskustva, provereni su i čvrsti i predstavljaju ponos našeg Saveza. Drugi su novi kadrovi, nikli iz masovnog pokreta u zadnje dve-tri godine: kadrovi bez toliko iskustva i znanja, ali sa živirn osećanjem za novo, povezani su svakodnevnim životom i potrebama mladih. U našem radu treba dovesti u harmoničnu saglasnost stare i nove kadrove, koji će, zajednički, dopunjujući se, najuspešnije izvršiti zadatak u radu sa svim omladinskim borcima.

U redovima komunističkih omladinaca nije bilo — i još danas nema — dovoljno principijelne jasnoće i budnosti prema aktivnosti neprijatelja, u prvom redu trockističkih bandita i njihovih pomagača... Iz svih tih razloga potrebno je energično likvidirati svaki liberalizam i prema trockistima i njihovim pomagačima svih vrsta i svakodnevno, na radu, objašnjavati omladini njihovu suštinu i metode, demaskirajući ih privlačeći svu naprednu omladinu u borbu protiv tih najogavnijih agenata međunarodne i jugoslovenske reakcije.¹¹

Kongresi, konferencije i sednice centralnih organa SKOJ-a (Priredili: S. Cvetković, M. Vasić), Beograd, 1984, 367—369.

donela Uredbu o dopuni Zakona o zaštiti države koja je ovlašćivala upravne organe da mogu slati komuniste u koncentracione logore bez presude suda.

¹¹ SKOJ je u vreme VI zemaljske konferencije imao 18.000 članova. Iz telegrama Konferencije „drugom Staljinu“ vidi se da je KPJ na kampanju protiv SSSR-a odgovarala sabiranjem članstva oko Partije, popularisanjem SSSR-a i njegovog vođe. Za „ljubljenog druga Staljina“ se kaže da je „najveći primer na kome SKOJ uči radnu omladinu naših naroda kako se živi, radi i bori za stvar proletarijata, za stvar čitavog radnog čovečanstva“. SKOJ je, na drugoj strani, boreći se za jedinstvo Partije na Šestoj zemaljskoj konferenciji, istupao protiv svih antipartijskih snaga koje se kvalifikuju kao „antipartijski elementi i ban-

JOSIP BROZ TITO O PETOJ ZEMALJSKOJ KONFERENCIJI
KOMUNISTIČKE PARTIJE JUGOSLAVIJE

... Pod konac 1940. god. održana je s odobrenjem Komunističke internacionale V konferencija Komunističke partije Jugoslavije, na kojoj je učestvovalo preko stotinu delegata iz svih krajeva Jugoslavije: iz Srbije, Hrvatske, Slovenije, Dalmacije, Crne Gore, Metohije i Kosova, Makedonije, Bosne i Hercegovine, Vojvodine. Socijalni sastav na konferenciji bio je slijedeći: 53 radnika, 14 seljaka, 5 namještenika, 29 intelektualaca, od toga 4 člana delegacije (Saveza) komunističke omladine Jugoslavije. Skoro svi delegati bili su birani na oblasnim, pokrajinskim i nacionalnim konferencijama Partije. Uslijed vrlo opsežnog dnevnog reda (11 referata o raznim pitanjima), konferencija je trajala nekoliko dana i sretno završila svoj ogroman posao, čiji će rezultati imati veliki značaj za daljni rad i razvitak svih organizacija KPJ.

Iako je 1939. god. bilo održano Zemaljsko savjetovanje KPJ, bila je krajnja potreba da se održi konferencija, prvo, zbog toga što od 1934. god., dakle punih šest godina, KPJ nije održala ni konferenciju ni kongres, drugo, zbog toga što današnja situacija koja je nastala uslijed drugog imperijalističkog rata i sudbonosni događaji koji se strahovitom brzinom razvijaju traže da KPJ mobilize sve svoje snage i osposobi svoje kadrove za izvršenje važnih i teških zadataka koje u ovim teškim vremenima stoje pred njom. Prema tome, ova, V konferencija KPJ ima zbog svega toga veći značaj nego obična redovna konferencija; ona zamjenjuje u izvjesnom smislu kongres.¹²

Izvori za istoriju Saveza komunista Jugoslavije, Peta zemaljska konferencija KPJ, tom I, knj. 10, Beograd, 1980, 253.

¹² *1. ^13TM31*1 levih i desnih frakcionasa, koji svojim razornim radom služe reakciji i fašističko-imperijalističkim osvajačima", pokušavajući da „razbiju omladinsku borbu i iskoriste naš Savez u svoje svrhe”.

¹² Petoj zemaljskoj konferenciji prisustvovalo je 108 delegata. To je bio najbrojniji skup KPJ u njenom dotadašnjem ilegalnom radu. KPJ je tada imala oko 7.000 članova. Petoj zemaljskoj konferenciji prethodile su pokrajinske i oblasne konferencije: KPJ za Srbiju, KP Slovenije, KPJ za BiH, KPH za Dalmaciju, KPJ za Crnu Goru, Boku, Sandžak i Kosovo i Metohiju, KP Hrvatske, KPJ za Vojvodinu i Oblasna konferencija KPJ za Kosovo i Metohiju. Šesta zemaljska konferencija SKOJ-a održana je 8. i 9. septembra 1940. u Zagrebu. U Zagrebu je avgusta 1940. održano zemaljsko savetovanje Narodne (Crvene) pomoći.